

Nr 2 2022

Åarjelsaemien gærhkoepplaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies
Dierie

Godt på seniortreff

Side 12

**Kirkenes
Verdensråd
på visitt**

Side 5

**Konfirmanderna
berättar**

Sid 6

**Šoop
Šoop**

Bielie 20

Samisk utvalg er opprettet i Hamar bispedømme

Den 21. februar 2022 hadde samisk utvalg i Hamar bispedømme sitt første møte. Utvalget ønsker å styrke det samiske i et bispedømme der samer har ferdes i mer enn 1000 år.

I 2019 vedtok Kirkemøtet en strategiplan for samisk kirkeliv for årene 2019 – 2027. Et av målene i planen var å etablere samiske utvalg i bispedømmer og menigheter. Slik skal kunnskapen om det samiske blir bedre hos kirkens ansatte og sikre at kirken også når den samiske befolkningen. Planen er tilgjengelig på kirken.no.

UTVALG I HAMAR

Med bakgrunn i dette vedtok Hamar bispedømmeråd å nedsette utvalg. Bispedømmerådet vil at utvalget skal

Samisk utvalg i Hamar bispedømme. Bildet er tatt på oppstartsmøtet 21. februar 2022. Foran fv. Siv Bakken, Løten og Irene Kvitfjell, Lillehammer. Bak fv. Biskop Solveig, Lars Ivar Danielsen, Svahken sijte og rådgiver Gunnhild Hauge Bjørdal ved Hamar bispedømmekontor. Hanne Moesgaard Skjesol, sokneprest i Biri var ikke tilstede da bildet ble tatt.

FOTO: JORUN VANG

- Sikre samisk kirkeliv i bispedømmet, med spesielt blikk på Valdres, Sør-Østerdal og Hamar.
- Foreslå tiltak som kan gjennomføres i menighetene, særlig i

- forbindelse med samisk nasjonaldag og samisk språkuke
- Være møteplass for samisk dialog ut og utveksling
- Støtte Hamar biskop og

Hamar bispedømmeråd i spørsmål knyttet til samisk kirkeliv.

MARKERER MED GUDSTJENESTE

Allerede i første møte fikk kirkens representanter ny kunnskap om det samiske i Hamar bispedømme og høre hvordan fornorskningen har påvirket mange med samisk opphav. Utvalget tok fram flere mulige tiltak som de vil se på videre. Det første som vil skje er gudstjeneste ved fjellalateret på Daniel Mortensens boplass i Elgå i samarbeid med Svahken sijte og Elgå menighet. Biskop Solveig vil være med i gudstjenesten sammen med prest i sørsamisk område, Einar Sørliid Bondevik.

Velkommen søndag 21. august klokka 12.00 og ta med niste. Arrangøren ordner kirkekaffe.

JORUN VANG, HAMAR
BISPEDØMME

Svenska regeringen ger koncession för Gállok-gruva

Regeringen skriver att de har ställt upp långtgående och unika villkor som bolaget ska följa för att motverka störningar på renskötseln. Efterlevnaden av villkoren är en förutsättning för bearbetningskoncessionen och för eventuella kommande tillstånd.

Beslutet har kritiserats av bland andra FN:s Rasdiskrimineringskommitté och svenska Amnesty. FN-kommittén skriver i ett brev bland annat att Sveriges regering fattade Kallakbeslutet utan att ta hänsyn till en av urfolksrättens grundpelare: en princip i FN:s urfolksdeklaration som kallas FPIC, free, prior and informed consent, till svenska översatt, fritt och informerat förhandssamtycke. FPIC Innebär starka rättigheter för samerna att ha inflytande på frågor som är viktiga för dem.

HÄPNADSVÄCKANDE

Också Amnesty visar på urfolksrätten.

– Sverige har ett urfolk och urfolksrätten är internationellt bindande. I den ingår bland annat att urfolken har rätt till fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC) i frågor av stor betydelse för dem. En gruva i Gállok, på för rennäringsområdet helt centrala betesmarker, är en sådan fråga. Berörda samebyar har tydligt och klart sagt nej, med stöd från såväl miljö- som rättighetsexperter på nationell och internationell nivå. Att regeringen ändå väljer att ge grönt ljus är häpnadsväckande, och kan inte ses som något annat än en bekräftelse på att urfolksrätten väger mycket, mycket lätt när politiska beslut fattas i Sverige, säger Johanna Westeson, jurist och sakkunnig i diskrimineringsfrågor på svenska Amnesty.

STOPPA MARKEXPLOATERINGAR

Sametinget antog den 2 juni 2022 ett enhälligt uttalande om att staten fortsätter att förgripa sig på det samiska folket och kolonisera samiska marker. I uttalandet kräver Sametingets plenum att regeringen återkallar tillståndet för en bearbetningskoncession för gruva i Gállok samt att pågående markexploateringar stoppas och omprövas utifrån rättsutvecklingen som fastslås bl.a. Girjasdomen och i domen som Norges Høyesterett meddelade 11 oktober 2021 i Fosensaken.

Sametinget konstaterar i sitt uttalande att regeringen med sitt beslut tydligt signalerat att man sätter kortsiktiga ekonomiska intressen och utvinning av naturresurser före skyddet av natur och miljö samt före grundlagsskyddad renskötsel, samisk kultur och alla samers mänskliga rättigheter.

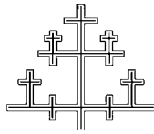
KÄLLOR: REGERINGEN.SE/
DN.SE/AMNESTYSAPMI.SE/
SAMETINGET.SE

Rettsak om vindkraftverk utsatt over ett år

I slutten av mai skulle Helgeland tingrett behandle rettsaken mellom Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt og Øyfjellet Wind AS som har bygd et stort vindkraftanlegg i Vefsn.

Saken kan ligne på rettsstriden på Fosen der Høyesterett fastslo at utbyggingen var ulovlig. Også i Vefsn har regeringsadvokaten har gått inn på utbyggers side for å forsvare utbyggingsvedtaket som ble fattet av Olje- og energidepartementet. Statsråd Terje Åsland (Ap) er klar på at de ikke vil gjøre om vedtaket om utbyggingen som er gjort. På anmodning fra Øyfjellet Wind AS sine advokater er nå rettsaken utsatt. Grunnen til dette er at utbyggers advokater trengte mer tid til forberedelse av rettsaken.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Eg og «det andre»

Kva tenker du når du kjem til ein ny stad eller møter nye folk? Eg trur det mest naturlege for oss alle er å sjå etter kva som er likt og kva som er ulikt i forhold til det vi er vande med. Dei er «annleis», kanskje «merkelege». Er det langt nok borte, om det er i avstand eller på anna vis, så kan vi kanskje sei «eksotiske» - eit gresk låneord for «framand».

Det er heilt i orden å både oppdaga og gje uttrykk for at noko er framandt for meg. Alle møter vi nytt gjennom livet – sjølv om einskilde av oss gjerne vil gje uttrykk for at vi kjenner til alt frå før. Det som derimot fort kan bli

«Nettopp der er folk ofte i ein situasjon der dei har større vanskar med å gje uttrykk for sine behov.»

ugreitt er når vi gir vurderingar av det vi ser ut frå at der eg kjem frå er «normalen» som andre skal målast etter.

I OMSORGSARBEID

Lena Kroik har skreve ei avhandling med tittelen *Samer och livets slut – Kunnskapar om traditioner för att utveckla framtidens vård*. Det er ei svært lesverdig avhandling, og i den nyttar ho uttrykket *kulturell ödmjukhet*. I møte mellom ulike kulturar, her samisk og svensk/norsk, talar ein ofte

for behovet av kunnskap. I alle ledd i samfunnet trengst det større kunnskap om samisk tradisjon og kultur. Og svært viktig er det i omsorgsarbeidet. Nettopp der er folk ofte i ein situasjon der dei har større vanskar med å gje uttrykk for sine behov. Auka kunnskap er svært viktig.

ALDRI UTLÆRD

Men endå viktigare er det Kroik skriv om *kulturell ödmjukhet*. For om vi lærer aldri så mykje, så blir vi aldri

utlært. Om den delen eg har lært blir heile sanninga for meg, så kan eg fort gjera feil. Det er alltid meir å læra om kulturar – og om folk. *Kulturell ödmjukhet* – eller skal vi berre sei *ödmjukhet* – er godt å ta med seg uansett kven vi møter, og om vi skulle vera tilsynelatande like. For då lyttar vi oss inn på kvarandre, og kan læra kva som er det viktig og verdifullt for motparten. Det gjeld omsorgsarbeid. Det gjeld i alle møter mellom menneske.

EINAR
SØRLID
BONDEVIK

Framåt mot försoning – i ögonhöjd

Tio år av kyrkligt arbete, åren 2021-2031 med målet att Svenska kyrkan kan nå en försoning mellan oss samer och Svenska kyrkan, ligger framför oss, där vi kan mötas på ögonhöjd där ingen ser ner eller nervärderar den andra.

Skogsfrågorna kom inte med i vitboksarbetet till mångas besvikelse. Därför är bland det första vi skall ta tag i, hur Svenska kyrkan tillförskaffat sig skog liggande på samisk mark och hur skogsskötseln sker idag,

vilken inte skiljer sig det minsta från de stora enskilda och statliga skogsbolagens skötsel.

I långa stycken en rovdrift som drabbar och försvårar hårt för renskötseln, samtidig är det en fråga för hela det samiska folket, inte minst vårt gemensamma spirituella samiska arv som är knutet till land och vatten.

MEDARBETARE

Rekrytering och utbildning av samiska medarbetare, präster, diakoner, musiker och församlingspedagoger, måste påbörjas snarligen om det

skall finnas på plats 2031 och vi kan nå ett levande samiskt kyrkoliv, där samiska språket är bärande. De samer som idag arbetar inom kyrkan bör uppmuntras och ges möjlighet att gå in i tjänst så fort som möjligt, så de kan vara med och stärka ett samiskt kyrkoliv i närtid.

OSYNLIGGJÖRANDE

«Lapp skall var lapp»-politiken i början av 1900-talet splittrade oss samer och ledde till en assimileringspolitik som sa att skogssamer och samer utanför renskötseln var dömda att

bli försvenskade och osynliggjordes. Här är kyrkans skuld är stor.

MED GUDS LEDANDE

Dessa tre frågor skall Samiska rådet i Svenska kyrkan lyfta och prioritera tillsammans med samisk andlighet och repatriering av våra förfäder hem till Sápmi. Låt Gud leda oss i detta och att vi samer får full upprättelse i Svenska kyrkan. Amen.

ERIK-OSCAR OSCARSSON.
ORDFÖRANDE SAMISKA RÅDET
I SVENSKA KYRKAN

Ledamöter Samiska rådet i Svenska kyrkan 2022-2025

Från vänster: Biskop Åsa Nyström, Lisa Gerenberg, Anette Burman Labba, Gunilla Märak, Anna-Sara Stenvall, Nils-Johan Labba, vice ordförande, Britt Sandström och Erik-Oscar Oscarsson, ordförande. Inte med på bild: Levi Karvonen, Alva Fjellström och Jennie Granberg.

FOTO: IKON/GUSTAV HELLSING

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker
Åssjalommesh: Tankar, andakt

Deltakere og besøkende på seniortreff på Tautra. Bakerst fra venstre: Kantor Jovna Zakharias Dunfjell, medlem i Samisk kirkeråd May Bente Jønsson, biskop Herborg Finnset, Maria Mountraki (KV, Finland), diakoniarbeider Bertil Jønsson, Gustav Kant (Oppdal), rådgiver ved bipedømmekontoret Vigdis Aanderaa Aakre og Andres Pacheco Lozano (KV, Colombia/Nederland). Fremre rekke fra venstre: Ove og Signe Jåma (Røyrvik), Jonhild Joma (Steinkjer), Gunnhild Granefjell (Hattfjellidal), Ella Lifjell (Oppdal), Pawel Pustelnik (KV, Polen) og Arna og Vigleik Haga (Rana). På huk fra venstre: prest Einar Sørli Bondevik, Joy Eva Bohol (KV, Filippinene/Sveits), Laila Granefjell (Hattfjellidal) og Athena Peralta (KV, Filippinene/Sveits).

FOTO: NIDAROS BISPEØMME

Vil gi liv til umesamisk

Vel 30 personer var samlet på Korgen vertshus den siste dagen i mars for å samtale om situasjonen for umesamisk språk. Folkemøtet samlet både lokale og tilreisende fra Norge og Sverige. Sametingene fra begge land var representert i tillegg til Språkcentrum, Álggu-gáhtie, Hemnes Umesamiske Forum og andre interesserte.

Møtet var en del av det norske sametingets arbeid med revitalisering av de mindre samiske språkene. Det har vært gjennomført møter i både skoltesamisk og pitesamisk område, og nå var det umesamisk språksituasjon som var i fokus. Man hadde også gjennomført møter med Hemnes kommune.

UMESAMISKENS SITUASJON

Sametinget har tidligere fått laget en rapport om situasjonen for umesamisk i Norge. Den omtaler det umesamiske området fra kommunene Rana og Hemnes i Norge og østover til kommunene Storuman, Malå og Arvidsjaur i Sverige. Andre vil strekke området fra kyst til kyst. På svensk side har man beholdt kontinuiteten i umesamisk språk, mens man på norsk side har opplevd ett brudd. Det er imidlertid ønske om å lære og ta i bruk umesamisk som språk som også er en viktig identitetsmarkør. Selv om språket ligger nært opp til nabospråkene sør- og pitesamisk, blir det likevel behandlet som et eget språk. Det kan sammenlignes med forholdet mellom norsk og svensk.

SPRÅK GIR FOLK LIV

Sametingsråd Mikkel Eskil Mikkelsen ledet møtet. Han siterte Ryan Decaire, professor ved urfolksstudier i Toronto, Canada, som sier at «det ikke bare er folk som revitaliserer språk, men også språk som revitaliserer folk». Språket setter mennesker i en bedre tilstand. Gjennom å gjenerobre sitt hjertespråk blir man en del av et fellesskap, man tar mer ansvar for fellesskapet og har mindre psykiske problemer. Språk handler altså om mye mer enn ord.

VITALISERING ER MULIG

Henrik Barruk er kanskje den som har arbeidet mest med det

Jørgen Stenberg (Malå), Sissel Lillebjerka (Hemnes) og Märgge Uttjek (Umeå) i god samtale under gruppearbeidet.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

umesamiske språket i nyere tid. Han fortalte fra sin egen historie hvordan han over tid hadde lært fra en eldre språkbærer som gjerne ville lære bort så språket kunne bæres videre. Selv har han møtt argumentet om at umesamisk er i en situasjon som gjør at det er umulig å vitalisere språket. Det argumentet godtar han ikke.

– Den som bestemmer er du selv, sier Barruk med stort engasjement. Selv vil han gi liv til det umesamiske språket, og retter en henvendelse til sametingene:

– Vil man være hode eller hale? Har vi ledere som prioriterer arbeidet med språket? spør Barruk. Selv peker han på behovet for en konsulent i umesamisk samt det å få korrekt informasjon på kart med umesamiske navn og skrivemåte i umesamiske områder.

DEL AV SPRÅKFAMILIEN

Jon Todal er den som har utarbeidet Sametingets rapport om umesamisk språk på norsk side. I sitt innlegg viser han til at den som lærer seg umesamisk blir en del av den samiske språkfamilien. Dermed blir det mindre viktig å telle antallet språkbrukere.

– Den som kan språket skjønner også andre samiske språk, poengterte Todal. Av konkrete tiltak holder han frem det å få umesamisk som et offentlig språk og videre få det inn i den europeiske språkpakten.

– Da må myndighetene rappor-

Sametingsråd Mikkel Eskil Mikkelsen og språkarbeider Henrik Barruk har et godt grep om i umesamiske språket her representert ved en flere hundre år gammel bibelutgave som Barruk leser i daglig.

– Den viser godt frem det umesamiske språket, fortalte Barruk.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

tere til Europarådet, noe som gjør at man blir bevisst på at språket eksisterer, sa Todal. Videre holdt han frem viktigheten av å møtes for å bruke språket. Språk er alltid i forandring, men det er bedre at språket blir brukt feil enn at det finnes perfekt og ubrukt.

GRUPPEARBEID

Mot slutten ble de fremmøtte delt inn i grupper som fikk et sett spørsmål om videre arbeid med umesamisk språk. I oppsummeringen var det tydelig ønske om både kurs og samarbeid over riksgrensen, en grense som er helt unaturlig i denne sammen-

hengen. Man ønsker felles samlinger og språkbad, og vil at alle barn og unge i det umesamiske området skal bli kjent med språket. En utfordring i språkvitaliseringen er mangelen på hjelpemidler, men det er likevel viktig å bruke det man kan og ha lav terskel for å sette i gang. Avslutningsvis delte Jørgen Stenberg fra Malå både noen tanker og joik/vuölie/vuelie med forsamlingen som viste et tydelig engasjement for å arbeide videre for det umesamiske språket.

EINAR SØRLID BONDEVIK

I gamma på Nord universitet i Levanger ønsket dosent Asbjørn Kolberg og studentene Ramona Kappfjell Sørfjell og Maajja-Krihke Bransfjell gruppa velkommen til samtale med bålcaffe.

FOTO: KV/JOY EVA BOHOL

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

Terje Haugen driver reindrift på Nord-Fosen. –Vi sa det fra starten av: Ikke rør Roan! Da havner vi i denne situasjonen, fortalte Haugen delegasjonen fra KV og viste til Høyesteretts dom som sier at utbyggingen er ulovlig. Fra venstre: May Bente Jønsson, Andres Pacheco Lozano, Maria Mountraki, Athena Peralta, Joy Eva Bohol, Pawel Pustelnik, Terje Haugen og Bertil Jønsson.

Kirkenes Verdensråd på visitt til Saepmie

Under paraplyen *Pilgrimage for justice and peace* (PJP) – Pilgrimsferd for rettferdighet og fred – har Kirkenes Verdensråd ulike grupper som har gjort besøk til ulike steder verden. I begynnelsen av juni gjorde en delegasjon en visitt til Saepmie som en del av dette. Her ønsket de spesielt å møte ungdommer samt å høre om utfordringer, tiltak og håp knyttet til klimaendringene.

Som omtalt i en annen artikkel i dette bladet fikk delegasjonen først møte seniorer i Saemien Åålmege som var samlet til treff på Tautra.

– Vi trodde det ville bli rart og var redd for å brase inn og ødelegge et seniortreff. Men vi ble veldig godt tatt imot, som om vi var barnebarna. Vi ble virkelig tatt godt imot og vi er taknemlige for at de åpnet opp og fortalte, sier Pawel Pustelnik fra Polen. De senere fikk høre fra studenter på Nord universitet bekreftet også det de fikk høre fra seniorene.

Fakta

Kirkenes Verdensråd (KV) er en samarbeidsorganisasjon mellom 352 av verdens kirker i 120 land og et samlet medlemstall på 580 millioner. KV har et organisert samarbeid med Den romersk-katolske kirken og med den globale pinsebevegelsen, mens andre som Kvekerne og Frelsesarmeen er aktive observatører. KV driver en rekke programmer og samarbeider med andre om kristen enhet og teologi, misjon, evangelisering og diakoni, solidaritet og nødhjelpsarbeid, klima og miljø, rettferdighet og fred. KV har hovedsete i Genève i Sveits.

MØTE MED STUDENTER

På Nord universitet sin campus i Levanger ble gruppen tatt imot av lærerstudentene Maajja-Krihke Bransfjell og Ramona Kappfjell Sørfjell og dosent ved fakultet for lærerutdanning Asbjørn Kolberg.

– Det var fint å se en *gåetie* (gamme) på campus. Det gjør det

samiske synlig for alle studenter, ikke bare de som studerer noe samisk. Det var også en trygg og god plass for oss å være og ha samtale, forteller Maria Mountraki fra Finland. Gruppa var svært imponert over hvor bevisste og reflekterte studentene var, men roste også Kolberg fra universitetet og arbeidet som gjøres.

– Det var fint å se hvordan læreren tok rollen i bakgrunnen og ga studentene rom, og veldig godt å høre hvordan universitet også arbeider med de-kolonisering. Universitet har ellers ofte hatt en motsatt rolle, sier Andres Pacheco Lozano fra Colombia.

– Det gjorde også inntrykk å høre rasismeproblematikk unge opplever i forhold til sosiale medier, sier Joy Eva Bohol fra Filippinene.

BEFARING I ROAN VINDPARK

Møtet med reindriftsutøver Terje Haugen gjorde sterkt inntrykk på gruppa. Etter en liten kaffekopp og orientering om bakgrunnen ble det befaring på Nord-Fosen i vindkraftanlegget i Roan. Sammen med Storheia vindpark på Sør-Fosen ble

dette dømt for ulovlig bygget av Høyesterett 11. oktober 2021.

– Jeg visste vi skulle se vindturbiner, men jeg ble sjokkert over omfanget av vindparken og vindparkene omkring, forteller Athena Peralta fra Filippinene. Pawel Pustelnik legger til:

– Selv om jeg ikke forstod de norske ordene, så gjorde måten han fortalte på sterkt inntrykk. Og det var en styrke i det å ville gå videre.

RAPPORT TIL VIDERE ARBEID

Delegasjonen arbeider nå med å sammenstille en rapport fra besøket til Saepmie. Den vil bli videre behandlet i Kirkenes Verdensråd som skal ha sin generalforsamling i Karlsruhe, Tyskland, 31. august – 8. september. Tema for generalforsamlingen er «Kristi kjærlighet beveger verden til forsoning og enhet». Det er forventet av mer enn 4000 personer fra hele verden vil delta. Forrige generalforsamling ble avholdt i Busan, Sør-Korea, i 2013.

EINAR SØRLID BONDEVIK

En stor sak att konfirmeras

I sommar ska Hilje Klemensson, Maja-Sofie Steinfjell och Mirja Klemensson konfirmeras. De tycker det känns som en stor sak.

– Det kommer säkert att vara pirrigt i början, säger Maja.

När vi ses på videolänk är det i början av maj. De tre ungdomarna har samlats framför en dator i en skolsal i Änge, för att berätta om sin tid som konfirmander i lilla silvergruppen. Hilje, Maja och Mirja går i samma skola i Västjämtland och de hänger mycket med varandra. Nu ser de fram emot att träffa fler samer i sin egen ålder.

– Vi är kanske tio samer på vår skola och de flesta är yngre än oss.

SILVERGRUPPEN

Det är 12 ungdomar i deras konfirmandgrupp, de kommer från Dalarna, Stockholm och Jämtland. De flesta i gruppen känner till varandra sedan tidigare, men de var inte är närmare bekanta. På sportlovet samlades

de för ett helgläger på Norderö. Sedan har de haft konfirmandträffarna på videolänk.

– Vi har haft lite kontakt på sociala medier också, berättar Maja.

– Det är roligt att få nya kompisar, tycker Mirja.

MYSIGT PÅ GUDSTJÄNST

Förutom konfirmandträffarna ingår det ett visst antal gudstjänstbesök i livet som konfirmand. Hilje har varit flitigast hittills med nio gudstjänstbesök antecknade, de flesta i Ede kyrka. Hilje trivs i kyrkomiljön.

– Jag tycker det är mysigt att gå på gudstjänst, säger han.

– Att bara få komma dit och koppla av en stund, lyssna på musiken och psalmerna, få lite tid för sig själv.

I framtiden kan han tänka sig att engagera sig mer i Svenska kyrkan. Kanske som ung ledare. Kanske när han blir äldre också jobba i kyrkan.

– Om jag får chansen kan jag tänka mig det, säger han.

Hilje Klemensson, Maja-Sofie Steinfjell och Mirja Klemensson ser fram emot att lära känna fler samiska ungdomar på konfirmandlägret.

FOTO: KERSTIN BRENDT

Den samiska konfirmationen samlar i år 53 ungdomar. Konfirmandundervisningen har bedrivits i fem mindre grupper under våren. I juni möts alla

till en veckas läger på Edelviks folkhögskola. På midsommardagen konfirmeras ungdomarna i Burträsk kyrka.

KAJSA ÅSLIN

Stuhtje gærjeste - Ingá

Ledtieh sjolledieh jñ lopme sjalkeme. Daelvie jemhkelde jñ tjåetskeme orreme, men daelie rætnoe giesie. Guktie maa mijjieh vuarteme jñ arhteme.

– Båetede mijjine ektine laavloejidie gaajhkh madtjeles ledtieh! Ingá dehtie såekeste tjåårve gusnie njåaptsoeminie. Dñhte njieljien jaepien båeries jñ guhkene noerhte Sveerjesne orre.

Mearan aehtjie guelide tjååle, mijjieh jis dennie gaedtiebealesne tjaetsesne tjeeskeminie.

– Åååååå, man galmes! Juelkiesoermh gåaloeh goh smaave jñengebiehkieh.

– Im gujht manne ussjedh daan jaepien laavkodh goh, Ingá jeahta jñ gierkien nille kråavvarostoe. Satne lea rikti tjoejhne.

GÆRJAN BÏJRE

Gjñrebiejje Ingine ektine. Joekoen soptsese saemiej aarkebiejjen bijre. Maam Ingá

gjñren dorje? Gie jis dålletjem beajeme mij dan berkeste jñ mannasinie Ingán tjelmieh svijrieh? Dåeredh vaeresne mñnedh.

Ingán giesie. Aarkebeajjetje soptsese giesege. Guktie Ingán giesie? Guktie gaaltje tjuaja jñ mannasinie Ingá iktegesth mejnie joem speatjede? Dåeredh olkese giesien jñ tjoejki gåajkoe åadtjoeh vuejnedh mejnie Ingá jis.

– Joekoen buerie gærja, daam gujht mov maanide aaj vaajtelamme gosse dah onne lin! Gaajhke dan åehpie! Tjìdtjie (44) jeahta.

KILDE: PRM TRØNDELAGE FYLKESKOMUNE/ TRØNDELAGEN FYLHKENTJIELTE

«Lokalt» Konfirmanttreff i Tromsø

Under fjorårets konfirmant-samling i regi av Samisk kirkeråd samlet konfirmant-gruppene seg regionvis fra Finnmark i nord til Trøndelag i sør. Vi hadde håpet at vi i år kunne samles på samme sted, men da leiren måtte planlegges var det fortsatt restriksjoner på grunn av pandemien.

Derfor ble det også i år region-vise samlinger for konfirman-tene selv om restriksjonene var lettet på da vi møttes den andre helga i mars. Siden vi var få konfirmanter fra sørsamisk område, fikk vi reise til Tromsø og var sammen med konfirmanter og ungdomsledere der. Vi hadde noe program i gruppa lokalt, men også noen spørsmålsrunder og temasamtale med gruppene som var samlet på Drag i Tysfjord og Karasjok.

Gruppa var samlet i Kroken kirke, men hadde også god kontakt med grup-pene på Drag og i Karasjok.

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

GUDSTJENESTE

Samlingen ble i år som i fjor avsluttet med gudstjeneste der konfirmanter deltok fra hver sitt sted. Ved hjelp av teknologien ble det en fin samling med både bønn, salmesang, tekstles-

ning og refleksjoner over dagens bibeltekst som hver gruppe delte med fellesskapet. Det ble en god dag og en fin samling, men vi ønsker selvsagt å få møtes alle sammen på samme sted neste gang.

UNGDOMSSAMLINGER

De siste tre års konfirmant-kull har dessverre gått glipp av muligheten til denne store nasjonale leiren, men for neste års konfirmanter har vi god tro på at det skal gå bra. I tillegg

vil det bli invitert til ungdoms-samlinger som vi håper de som er konfirmert vil delta på nå når samfunnet har åpnet opp igjen.

EINAR SØRLID BONDEVIK,
PREST I SØRSAMISK OMRÅDE

(Gjirebiejje Ingine ektine jih Ingán giesie)

Utdrag av barnebok på sørsamisk

Ingán gjirebiejje jih giesie er ei bildebok for barn fra 3-4 år og oppover som forteller den om små og store hverdagsgle-der i en moderne samisk fami-lie. Dette er en samleutgave av de to bøkene «En vårdag med Ingá» og «Ingas sommar» som utkom på svensk og nord-samisk i 2020. Forfatteren/illustratøren Inga Maria Viit-tala bor i Kiruna, og utga først

Ingá-bøkene på eget forlag. Boka er på 64 sider, innbundet og koster 100 kr hos Saemien sijte. Den utgis av Gielem nastedh i samarbeid med Trøndelag fylkesbibliotek, og er oversatt av Sigbritt Persson. – Kjempefin bok, skulle ønske jeg hadde denne til mine barn da de var små! Alt er så gjenkjennelig! sier en anonym mor (44).

Nysjerrig, men hedrer sine tradisjoner

– Jeg må bare beklage, men jeg var opptatt med et lass med ved jeg har fått, sier hun når hun ringer tilbake. Hun fyrer med ved og holder varmen i huset på Majavatn der hun har bodd siden midt på 60-tallet. Og selv om snøen ikke helt har forsvunnet når vi møtes noen dager senere midt i mai, så går det mot vår og sommer.

I dag bor Eli Kappfjell alene i huset. Ektemannen Harry døde i 2011, men de fikk 6 barn og har mange barnebarn og oldebarn. Så det kommer besøk og telefonen er mye brukt. Hun har også tatt steget inn i den digitale verden og holder kontakt på nett og via facebook.

– Men man kan jo også bli hefta bort med det der, forteller Eli. Og kanskje sier hun med det at hun fortsatt i dag som 80-åring er som hun var som barn: Nysgjerrig og spørrende.

OPPVEKST VED KYSTEN

Eli var den eldste av tre barn som vokste opp på Heimsnes i Foldereid i fars andre ekteskap. To eldre søsken døde før hun ble født, og en av de yngre fikk heller ikke vokse opp. Det var en annen tid, og mye hardt arbeid for foreldrene. I utgangspunktet drev de reindrift, men da Eli var 5 år måtte de gi seg med det og fikk et lite gårdsbruk. Far var rett og slett utslitt av å gå langt og bære tungt. Men de hadde hatt sine boplasser, sommeren på Erikfjellet, haustgamma i Teplingmarka og vintergamma på Heimsnes. Det var far Johan Stenfjell sine områder, mens mor Marie Daneborg kom fra Majavatn.

– Far hadde fortsatt noen rein hos andre. Vi fikk all innmaten når det ble slaktet, og var glade for det, men selve slaktet gikk noen ganger til betaling. Det var en grei ordning da, sier Eli nøkternt.

GLADI Å SPØRRE

– Jeg var veldig nysgjerrig og spurte mye som barn. Og rett som det var fikk jeg til svar at «det må du vente med til du blir større». Det var et greit svar. Og

Et barndomsbilde av Eli utenfor gamma på Heimsnes, trolig like etter freden kom i mai 1945. «2 år og 10 mnd» står det baksiden av bildet.

FOTO: PRIVAT

jeg synes det er slik barna skal være. De skal være nysgjerrige og så må de voksne svare», forteller Eli. Det er også slik historie og kunnskap kan bringes videre. Og noe lærer man også av opplevelser. Hun var ikke så gammel, men ble sendt ut med sitt lille spann en kveld for å hente vann i kilden ved gamma på Heimsnes. Plutselig så Eli en hund som stupte ned i kilden og rotet opp vannet. Det så ikke så friskt og fint ut, men hun ville bevise at hun hadde vært der, fylte spannet og gikk tilbake.

– *Bienje mujvie mov tjaetsiem* klagde hun da hun kom inn.

– En hund gjorde vannet mitt grumsete. De voksne så på henne.

– *Tjeavra sán dihte*, fikk hun til svar.

– Det var nok en oter.

Eli ler godt når hun forteller historien og sitt første møte med tjeavra/oter. Men oteren har også hatt et oppdrag for enkelte langs kysten.

– Jeg har hørt at noen hadde

tam-oter. Og jeg har sett et bilde at min seasa (fars søster) med en oter i fanget. Kanskje hadde hun en slik tam oter som tok fisk, forteller Eli.

SPRÅK OG KULTUR

Eli gikk på sameskolen, først ett år i Havika før det ble skole i Hattfjelldal fra 1952 av.

– Jeg trivdes godt på skolen. Der ble jeg kjent med folk, og vi var ivrige med skolearbeidet. Men andre har ikke trivdes så godt på internatskole. Folk har opplevd det ulikt, sier Eli.

Selv om det var sameskole var ikke undervisningen på samisk den gang, og det var heller ikke undervisning i samisk språk. En episode fra skolen forteller også om at kulturforståelsen også kunne mangle hos noen.

– Vi hadde fått en ny lærerinne fra Bergen. Hun sa til oss at de hårete vinterskoene våre var usunne. Vi skulle legge de bort og heller ta på oss tøysko inne. Vi gikk da til styreren og ba om

å få tøyskoene våre og forklarte hvorfor. Men styreren tok nok en prat med lærerinnen og vi fikk bruke vinterskoene, forteller Eli.

SAMISK HJEMME- OG NORSK

Foreldrene snakket samisk begge to. Mor kunne ikke norsk da hun i sin tid begynte på skolen, og var tydelig på at barna måtte lære norsk. Far ble enig i det, og når de først skulle lære norsk, så var det riksmål som var tingen. Han ble leder i Foldereid Riksmålsforening, og en gang hadde de også besøk av leder av den nasjonale foreningen Janna Ullmann, mor til skuespillerinnen Liv Ullmann.

– Far var grundig i alt han gjorde. Han ville også at vi skulle lære samiske tradisjoner. Jeg mener også at skolegang er viktig, men vi må ikke glemme samisk kultur, poengter Eli.

LESE OG SKRIVE SAMISK

Hun lærte det samiske språk – muntlig. Da hun ble gift med Harry Kappfjell kom hun også inn i en sterk språkfamilie, og svigerfar Nils O. Kappfjell var tydelig på at man skulle bruke ordentlige samiske ord og ikke norske låneord. Men å skrive og lese samisk er mer komplisert.

– Vi fikk ikke et normert skriftspråk før utpå 80-tallet. Og det er så mange bokstaver slik det står nå. Tidligere brukte vi tegnene som er i bruk på nord-samisk, og det gjorde det litt enklere. Jeg leser sørsamisk som det skrives, men jeg må ha litt tid på meg, sier Eli.

ARBEID FOR TEATERET

Og hun har fått lest litt sørsamisk. En kontakt med Åarjelhsaemien Teatere på sameskolen ble starten på en pensjonisttid

Hun bor sentralt, like ved E6 på Majavatn og har gjerne et godt smil når du møter henne.

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

med flere prosjekter med oversettelsesarbeid for teateret. Det begynte med det lokale «Klemetspelet» i Korgen, men det har senere blitt en bok og flere stykker med teateret. På det skriftlige har hun samarbeidet med egne barn.

– Alle døtrene mine arbeider med språk, og de to sønnene arbeider i reindrifta, kan Eli slå fast. Så tradisjoner er ført videre og blir både tatt vare på og utviklet.

UTDANNET TIL LIVET

Selv har Eli solid skolegang. Først sju år grunnskole på sameskole, så seks måneder framhaldsskole og videre seks måneder husmorskole. Etter det gikk hun ett år med utdanning i spedbarn- og barselspleie, ikke langt fra Hamar. Hun arbeidet så ett år på sykehuset i Namsos i 64/65, først på kirurgisk avdeling og så på fødeavdelingen.

– Jeg har hatt god nytte av all skolegangen min, så den har

I tillegg til arbeid med teateret har Eli også bidratt inn i andre prosjekt som formidler kjennskap til sørsamisk liv og kultur.

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

passet meg godt. Og jeg trivdes veldig godt på sykehuset, forteller Eli. Men med seks barn og en mann i reindrifta ble det nok med arbeidet hjemme på Majavatn. Så i 1984 ble det på ny turer til Hattfjelldal. Da begynte yngste barn på sameskolen, og Eli i arbeid på internatet. Der

underviste hun også noen timer i sørsamisk den første tiden, og arbeidet på internatet fram til hun ble pensjonist i 2009.

HEDRE SINE TRADISJONER

Eli snakker varmt om å ta vare på sine tradisjoner. Av Bibelens 10 bud holder hun særlig fram

det 4. budet: Du skal hedre din far og din mor.

– Far var alltid nybarbert på søndagene, og mor hadde sitt hvite søndagsforklede på. Gudstjeneste hørte vi på radio, men det var sjelden vi kunne ta turen til kirka. Det var ved dåp og konfirmasjon, forteller Eli. Ellers er respekt og sannhet to viktige ord for henne. Det gjelder både nært og ute i den store verden.

– Folk må snakke sant. Man kan ikke gå rundt og lyve. Generasjonene som kommer etter oss må få høre historien. Jeg håper de tar vare på verdiene i våre tradisjoner, og jeg opplever at de lytter og hører etter. Spesielt godt er det å høre *laahkoe*, samiske slektsbetegnelser, bli brukt, og se samisk væremåte både mot de eldre og ute i naturen, forteller 80-åringen Eli.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Saemien Gærhkoebiejjieh Enarisnie/ Samiska kyrkodagar i Enare

Programme

BEARJADAHKEN

- 11.00 Beapmoe-låavth-gåetesne: Lunsje
 12.00 Låavth-gåetesne: Ekumenihke aalkove-gyrhkesjimmie
 13.00 Beapmoe-låavth-gåetesne: Prihtjege
 14.00 Låavth-gåetesne: Heelsegh
 15.00-16.30
 Låavth-gåetesne: Seminaare: Tore Johnsen
 "Sámi luondduguovllut kristtalašvuohta:
 Árggabeavvekristtalašvuo a teologalaš mearkkašumi birra"
 17.00 Beapmoe-låavth-gåetesne: Gaskebiejjien beapmoe
 19.00 Låavth-gåetesne: Konserte jñh iehkedes-rohkelimmie
 "ále Jesus iežat gova" Anna Näkkäljärvi-Länsman jñh Raimo
 Paaso Iehkedes-rohkelimmie: Tapio Luoma

LAUVVADAHKEN

- 9.00-10.30
 Låavth-gåetesne: Ortodokse liturgije
 11.00 Workshops
 12.00 Beapmoelåavth-gåetesne: Lunsje
 13.00 Beapmoelåavth-gåetesne: Prihtjege
 14.00-15.30
 Låavth-gåetesne: Seminaare: Lovisa Mienna Sjöberg:
 «Sivdnideamis sivdnideapmái»
 16.00 Låavth-gåetesne: Seminaare: Jon Petter Stoor jñh
 Heidi Eriksen
 17.00 Beapmoe-låavth-gåetesne: Gaskebiejjien beapmoe
 19.00 Låavth-gåetesne: Konserte a ppesrää stes (Aimo Aikio
 jñh Tero Harju) Anna Morottaja
 Tundra Electro (Ingá-Máret Gaup-Juuso jñh Patrick Shaw Iversen)
 20.30 Låavth-gåetesne: Noere almetji gyrhkesjimmie

AEJLEGEN

- 9.00 Digkiedimmie
 11.00 Låavth-gåetesne: Orrejimmien gyrhkesjimmie
 12.30 Beapmoelåavth-gåetesne: Lunsje
 13.00 Beapmoelåavth-gåetesne: Prihtjege

Program

FREDAG

- 11.00 Mattält: Lunch
 12.00 Lavvoen: Ekumenisk öppningsgudstjänst
 13.00 Mattält: Kaffe
 14.00 Lavvoen: Hälsningar
 15.00-16.30
 Lavvoen: Seminarium: Tore Johnsen Samisk natursentrert
 kristendom(stradisjon). Om hverdagskristendommens teologiske
 betydning
 17.00 Mattält: Middag
 19.00 Lavvoen: Konsert och aftonbön "ále Jesus iežat gova"
 Anna Näkkäljärvi-Länsman och Raimo Paaso
 Aftonbön: ärkebiskop Tapio Luoma

LÖRDAG

- 9.00-10.30
 Lavvoen: Ortodox liturgi
 11.00 Workshops
 12.00 Mattält: Lunch
 13.00 Mattält: Kaffe
 14.00-15.30
 Lavvoen: Seminarium: Lovisa Mienna Sjöberg: «Sivdnideamis sivd-
 nideapmái»
 16.00 Lavvoen: Seminarium: Jon Petter Stoor och Heidi Eriksen
 17.00 Mattält: Middag
 19.00 Lavvoen: Konsert
 a ppesrää stes (Aimo Aikio och Tero Harju) Anna Morottaja
 Tundra Electro (Ingá-Máret Gaup-Juuso och Patrick Shaw Iversen)
 20.30 Lavvoen: Ungdomens mässa

SÖNDAG

- 9.00 Diskussion
 11.00 Lavvoen: Avslutningsmässa
 12.30 Mattält: Lunch
 13.00 Mattält: Kaffe

GAALTIJE/KÄLLA: EVL.FI

ILLUSTRASJON: ISOFSE

Syng på umesamisk med ny app

Ubmjesámien mánánappa er en app utviklet i samarbeid med foreningen *Álguogáhtie – umesamer i samverkan*. Prosjektet har fått støtte fra Insitutet för språk och folkminnen. Man kan også finne materialet på nettsiden til

isof.se, søk på mánánappa. Der finner man kjente barnesanger som er lette å syng. Det er også gjort små animasjonsfilmer til sangene.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Velkommen til Aahketjh jih aajjetjh i september!

I år arrangerer vi i Saemien Åålmege *Aahketjh jih aajjetjh* helga 16-18 september på Sjeltie i Majavatn. Tidligere år har arrangementet vært i juni. I år kolliderte tidspunktet med åpningen av det nye Saemien Sijte. Derfor valgte Sjeltie og Saemien Åålmege å flytte til september. Arrangementet er

et samarbeid med Sjeltie. Deres program er under utarbeidelse.

Aahketjh jih aajjetjh er et tiltak for besteforeldre og barn. Alle barn er velkommen i følge med en voksen. Invitasjon med program kommer!

MEERKE KRIHKE LEINE
BIENTIE, TROSOPPLÆRER
SAEMIEN ÅÁLMEGE

Vikarierende samisk handläggare

Sofia Strinnholm vikarierer sedan i mars som samisk handläggare på Härnösands stift. Hon är präst och arbetar även som komminister i Östersunds församling.

Sofia Strinnholm känns igen från det samiska konfirmandlägret där hon varit ledare sedan 2015.

FOTO: PRIVAT

i Haverö och har samiska rötter från Röros och Funäsdalen. Hon har, från 2015 och framåt, varit ledare på det samiska konfirmandlägret.

Vikariatet som samisk handläggare är på halvtid och Sofia kommer att vara stationerad i Östersund.

– Det är roligt att få möjlighet att tänka mer strukturerat i de samiska frågorna. Jag hoppas kunna hjälpa till med att fördjupa det samiska församlingsarbetet, att stötta där det behöver utvecklas, säger hon.

Sofia Strinnholm är upp vuxen

KAJSA ÅSLIN

Samiske nåtidskunstnere åpner Nasjonalmuseet

Norges nye Nasjonalmuseum åpnet den 11. juni etter flere års byggearbeid. På Vestbanen i Oslo like ved Aker Brygge og Oslo rådhus står Nordens største kunstmuseum klar til å ta imot besøkende med både eldre og moderne kunst, deriblant flere samiske nåtidskunstnere.

Det er i utstillingen *Jeg kaller det kunst* man kan se verk av blant andre Joar Nango, Odd Mørk Sivertsen og Sissel M Bergh. Bergh har særlig arbeidet med sørsamisk språk, og flere av hennes kunstprosjekter reflekterer dette. Nasjonalmuseet omtaler denne utstilling slik på sin nettside:

– Hva er god kunst? Og hvem bestemmer? Nasjonalmuseets åpningsutstilling utforsker hva som er utenfor og innenfor i kunsten.

Om du besøker utstillingen som står fram til 11. september kan du gjøre opp din egen mening om det.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Saalmh jaarjelsaemien gieline laavlodh

Nöörjen gærhkoeh jih Sveerjen gærhkoeh aktine barkeminie, jaarjelsaemien saalme-gærja darjodh. Båetien tjaktjen åålmegeh maehetieh saalmh laavlodh åvtelen saalme-gærja riejrjes jih bæjjoehtamme.

Gosse Saemien gærkoebiejieeh Enarisnie heevehtibie, maehetebe gaavnesjidh, saalme-gærjan bijre soptsestidh.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Salmer på sørsamisk

Kirkene i Norge og Sverige arbeider med en sørsamisk salmebok og ønsker at menigheter og forsamlinger får

prøvesyng den til høsten. Det vil også bli mulighet til å se på dette materialet under Samiske kirkedager i Enare.

Teeksth orre testamentesne

Nöörjen bijpelesiebride edtja dan giesien gærjetje Orre testamenteste bæjjoehtidh. Gærjetjisnie maehetebe Jáhhan vaentjelistie, Pöövlen voestes prieveste Korinten åålmegeasse jih

golme Jáhhan prieveste lohkedh. – Abpe Orre testamente riejrjes jaepien 2024, Bijpelesiebrien åvtehke Hans-Olav Mørk jeahta.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Sørsamisk nytestamente på veg

Kirkene i Norge og Sverige arbeider med en sørsamisk salmebok og ønsker at menigheter og forsamlinger får

prøvesyng den til høsten. Det vil også bli mulighet til å se på dette materialet under Samiske kirkedager i Enare.

Gjensynsglede og gode samtaler på seniortreff

Det ble av smak av sommer når deltagerne på Saemien Åålmege seniortreff var samlet på Klostergården på Tautra tre dager i månedsskiftet mai-juni. Mye solskinn og behagelige temperaturer satte en flott ramme for de 9 deltagerne som også hadde med seg biskop Herborg Finnset på samlingen.

Biskopen deltok på seniortreffet som en del av visitasen til Saemien Åålmege. Hun var glad for å kunne bruke tid sammen med deltagerne.

– Det gir anledning til en annen type samtale å være sammen over tid på denne måten, sa biskop Herborg som fikk kontakt med deltagerne på treffet.

FRA FJELL TIL FJORD

Til seniortreffet kom det også besøk fra både nært og fjernt. Fra nærområdet kom Åke Jünge som har arbeidet som lærer ved Levanger videregående skole. Som svært interessert lokalhistoriker har han gjort et stort arbeid med undersøkelser og dokumentasjon av samisk nærvær i området. Hans egen kontakt og interesse for det samisk kom gjennom et møte med Ebba Westerfjell tilbake i 1973. Hun ble en pådriver for Jünge til å arbeide mer med dette. På seniortreffet tok han forsamlingen med på en reise som både handlet om de gamle sporene fra tusen år tilbake og til 100 år gamle bilder der flere så igjen sine slektninger. Noe var nytt og noe var kjent for forsamlingen, men flere nye opplysninger ble delt av og til de som var samlet.

KLOSTER OG SAMISK HISTORIE

Den andre dagen ble innledet med en liten vandring i klosteruinene like ved Klostergården. Trosopplærer i Saemien Åålmege Meerke Krihke Leine Bientie fortalte kort om det gamle munkklosterets historie fra 1100-tallet. Videre fikk deltagerne høre om kontakten mellom samer og kirke i gammel tid. Samekvinnen

Trosopplærer Meerke Krihke Leine Bientie arbeider mest med barn og unge, men var med på Seniortreffet på Tautra. Der fortalte hun om kontakt mellom kirka og samer lenge før misjonstiden på 1700-tallet.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK

Åke Jünge kunne fortelle om riktig gamle spor av det som trolig er samisk kultur. – Men mange andre kulturminner er ikke datert. Det koster penger, kunne han fortelle.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK

Margreta (Meerke på samisk) reiste på slutten av 1300-tallet til sin navnesøster, unionsdronningen Margrete den første. Med seg hadde hun anbefalinger fra ulike klostre hun hadde besøkt, og kanskje besøkte hun også Tautra. Kirken har altså ikke vært fremmed for den samiske befolkning i eldre tid. For våre seniorer ble det også et besøk til dagens kloster, det nye Maria-

klosteret, hvor gruppa deltok på sangstund i kirka.

BESØK FRA KIRKENES VERDENSRÅD

En delegasjon fra Kirkenes Verdensråd (KV) hadde et ønske om å besøke Saepmie. Og siden ett av fokus-områdene for delegasjonen var ungdom, var det vel ganske så naturlig å invitere dem til seniortreffet? Besøket ble i alle fall godt tatt imot. For seniorerne var

det flott å møte interesserte unge som ville høre om deres opplevelser og bakgrunn. Og selv om få av seniorerne på forhånd meldte at de snakket engelsk, var det riktig mange som likevel både tydelig forstod og hevd seg frempå med fortellinger, kommentarer og i samtaler på engelsk. Det ble åpne og gode samtaler der delegasjonen fra KV fikk innblikk både i dagens forhold og om hvordan det har vært i tidligere tider for de som i dag er seniorer i det samiske fellesskapet.

SØRSAMISK SALMESANG

Etter felles middag ble dagen avsluttet med en aftensang der Jovna Zakharias Dunfjell bidro på piano så forsamlingen fikk noen smakebiter fra arbeidet med sørsamisk salmebok. Der er det både norske/svenske salmer oversatt til sørsamisk, originale sørsamiske salmer og salmer oversatt fra den verdensvide kirke eller skrevet over melodier som var kjent også for våre besøkende. Så det ble god sang i sørsamisk språkdrakt av en internasjonal forsamling.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Leder i Saemien Áålmegeeraerie Paul Bendikk Jáma var en av flere som delte av sine opplevelser fra fornorskningen. FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

Praktisk og teologisk blikk på forsoningsarbeidet

– Temaet er vanskelig fordi det er viktig, sa rektor ved VID Vitenskapelige høyskole Bård Mæland da han åpnet konferansen «Forsoning uten majoritetsbefolkning?» I konferansen ønsket man å drøfte ulike samfunnsaktørers bidrag til sannhet og forsoning i oppgjøret med fornorskningen.

Konferansen ble holdt i VIDs lokaler i Oslo og samlet om lag 100 personer fra både inn- og utland den 4. og 5. mai. Arrangører var Den norske kirke v/ Samisk kirkeråd, Kirkelig utdanningssenter i nord/VID Tromsø, Mellomkirkelig råd og Kirkerådet. Bidragene var både fra akademisk hold med blikk på ulike forsoningsprosesser andre steder i verden og fra nære forhold i Norge og Sverige.

HISTORIEN IKKE FORTIES

Kommisjonen Stortinget har opprettet skal granske fornorskningen av både samer, kvener, norsk-finner og skogfinner. Inviterte deltagere fra både samisk, kvensk og skogfinsk hold fortalte om sine opplevelser. Fra skogfinsk hold la Dag Raaberg, leder for Skogfinsk museum, særlig vekt på retten til å eie sin egen

historie. Selv om man er «grunndig assimilert» så skal ikke historien forties.

FORNORSKNING I GENERASJONER

Leder i Saemien Áålmegeeraerie Paul Bendikk Jáma fortalte både om egne opplevelser av fornorskningen og hvordan tidligere generasjoners opplevelser virker videre inn på dagens situasjon. Han la i tillegg stor vekt på hvordan situasjonen for reindrifta der områdene stadig bygges ned gjør situasjonen vanskeligere for hele det samiske samfunnet.

– Mange deltar i reindrifta. Noen har det som full jobb. Andre bidrar ved anledning og for mange er det god rekreasjon, sa Jáma som også poengterte at reindrifta er essensiell med tanke på bevaring og bruk av både språk og kultur for hele det samiske samfunnet.

TILTAK I SVENSKA KYRKAN

Fra Sverige bidro blant andre leder i Samiska rådet i Svenska kyrkan, Eric-Oscar Oscarsson. Der har Svenska kyrkan startet sitt arbeid gjennom en vitenskaplig «vitbok» som har fått fram mye av historien mellom kirken og samene og også en Nomadskolbok som forteller om reindriftssamer opplevelser i skolesystemet. Det

svenske kirkemøtet har så vedtatt en liste med 8 ulike tiltak for å rette på skjevheter og urett.

– Vi har en lang veg å gå. Vi trenger utdanning på alle nivå, og det er nødvendig med godt samarbeid overs grensene, sa Oscarsson.

UKJENT I MEDIA

Undersøkelser viser at folk i Norge er lite kjent med arbeid som blir gjort av Stortingets kommisjon. Bare 40% kjenner til at den samiske befolkningen er utsatt for fornorskningspolitikken, og kjennskapet til fornorskningen av den kvenske befolkningen er helt nede på 10%. I riksmidia er det så godt som ingen dekning av arbeidet som gjøres. Mangeårig journalist og redaktør Harald Stanghelle kommenterte det slik:

– Er storsamfunnet mentalt forberedt på rapporten som kommer? Nei! Og rapporten vil nok bli ulikt tatt imot i nord og sør, for man har svært ulik resonansbunn.

TEOLOGISKE BIDRAG

Preses i Den norske kirke Olav Fykse Tveit viste til Romebrevet kapittel 2 om at «Gud gjør ikke forskjell på folk» som et viktig prinsipp for likebehandling og arbeidet med forsoning. Men gjennom historien har teologien også legitimert et nega-

tivt syn på andre kulturer enn majoritetskulturen. Tore Johnsen som nå er forsker ved VID Tromsø viste til en instruks av Thomas von Westen datert 1716 om ugudeligheten som rådet når barn manglet tukt og kvinner herset over sine menn i de samiske samfunnene. Dette var et klart brudd mot den lutherske tre-stands lære der familien skulle aktes og æres – ifølge von Westen. Samiske åndelige og filosofiske tradisjoner har også blitt marginalisert, og Johnsen ser det som en viktig utfordring å bryte denne marginaliseringen.

MOT TIL FORSONING

I sin åpningshilsen siterte leder i Kirkerådet Kristin Gunleiksrud Raam poeten og teologen Pádraig Ó Tuama: «*Reconciliation often has not a lovely ending.* Forsoning har ofte ikke en vakker slutt.» Hun viste til at forsoning også kan gjøre vondt, men det er nødvendig å lytte fordi man har et ansvar. Fra sitt ståsted som en leder i Den norske kirke må hun være bevisst at hun er i en maktposisjon og at hun selv er en del av majoriteten.

– Men det siste vi trenger er lettvinnt forsoningsromantikk, avsluttet Gunleiksrud Raam.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Nye Saemien Sijte åpnet

Nybygget til Saemien Sijte ble tatt i bruk med åpningsfest den 17. og 18. juni. Et program bestående av både taler fra ministre, avduking av kunstverk og konserter skapte en flott og verdig ramme rundt åpningen. På grunn av trykktiden til Daerpies Die-rie kan vi ikke gi mer referat fra selve åpningen i dette nummeret. Men vi viser noen bilder tatt i løpet av sluttarbeidet med

bygget. Bygget er på 1600 kvadrater og har en budsjettamme på 118 millioner ifølge Statsbygg som er byggherre for prosjektet. Saemien Sijte er nå et innbydende og moderne museum som er vel verd et besøk på en ferietur i sommer.

Se mer på saemiensijte.no

EINAR SØRLID BONDEVIK

Nybygget ligger flott til på Horjemstangen, like ved innkjøringen fra E6 ved Snåsa.

FOTO MATTIS JÄMA

Prosjektbeskrivelse hentet fra Statsbygg.no

Norsk språk

Saemien Sijte er eit sørsamisk museum og kultursenter i Snåsa i Trøndelag.

Det nye museumsbygget skal byggast på Horjemstangen i Snåsa, ei naturtomt som vil gi gode vilkår for formidling av sørsamisk kultur. Nybygget er på eitt plan. Det vil innehalde utstillingsareal, museumsmagasin, verkstader for samisk handverk, bibliotek, kafé og museumsbutikk. Nybygget skal kunne ta imot inntil 15.000 besøkande per år.

Som einaste sørsamiske museum har Saemien Sijte nasjonalt ansvar for dokumentasjon, bevaring, forskning og formidling av sørsamisk kultur. Dokumentasjon av kulturminne,

tradisjonell kunnskap og historie er ein sentral del av verksemda.

I dag får og oppbevarer museet gjenstandar, foto, film, lydopptak og arkivmateriale. Det nye museet skal ha tilstrekkeleg magasinkapasitet til at det kan forvalte og bevare dei verneverdige gjenstandane til museet i sikre magasin. Ved sida av museumsværksemda skal Saemien Sijte også i framtida arbeide med kulturspørsmål og framtidretta aktivitetar.

Åarjelsaemien gieline

Dihite orre museume Snåasesne sæjhta æhpiedehtemem åarjelsaemien identiteeteste, gielleste jïh kultuvreste nænoestidh.

Daelie edtja dam orre museumem Horjem-njuanesne Snåasesne bigkedh, akte gætiesijjie eatnamisnie mij sæjhta hijven nuepieh vedtedh åarjelsaemien kultuvrem æhpiedehtedh. Dihite orre gætie lea aktene plaanesne. Gætien sisnie vuesiehtimmie-areale, museumen magasijnh, vierhkiesijjeh saemien vætnose, gærjagætie, prihtjhgætie jïh museumebovre. Dihite orre gætie edtja maehdedh raajan 15 000 guessieh dåastoehdih fierhten jaepien.

Goh aajnehke åarjelsaemien museume Saemien Sijte nasjonaale diedtem åtna åarjelsaemien kultuvrem dokumenteradidh, vaarjelidh,

dotkedh jïh æhpiedehtedh. Vihkeles bielie barkoste lea kultuvremojhtesh, aerpievuekien daajroem jïh histovrijem dokumenteradidh.

Daanbien museume daeverh, guvvieh, tjojebaantedimmieh jïh vaarhkoematerijaalem dåaste jïh vöörhkie. Dihite orre museume edtja nuekie stoerre magasijnem utnedh guktie maahta museumen vaarjelimievyörtogs daeverh reeredh jïh vaarjelidh jearsoes magasijnine. Museumebarkoen baalte Saemien Sijte edtja kultuvregyhtjelassigujmie jïh bætijen aejkien darjomigujmie barkedh.

GAALTIJE: STATSBYGG.NO

Saemien Sijte har fått lyse og innbydende lokaler.

FOTO AINA BYE

Når sommeren er her, er det enda finere å samles utenfor museumskafeen.

FOTO AINA BYE

SIJDDASIM - En konferens om återlämnande av samiska kvarlevor

Konferensen Sijddasim arrangeras den 10-11 maj 2022 i Jokkmokk. Konferensen arrangerades av Ájtte, i samarbete med Riksantikvarieämbetet och Sametinget på uppdrag av Kulturdepartementet.

Konferensen Sijddasim handlade om erfarenheter, möjligheter och utmaningar kring återlämnande av samiska kvarlevor, så kallad repatriering. Till konferensen samlades många deltagare för att utbyta kunskap och erfarenheter som skulle kunna leda utvecklingen framåt i kommande återlämningsprocesser.

URFOLKSRÄTT

Konferensen inleds, efter att Museichef Elisabeth Pirak Kuoljok hälsat alla välkomna, med att Malin Brännström, Silvermuseet i Arjeplog, föreläste om urfolksrättens krav på återlämnanden. Efter Brännström föreläste Carl-Gösta Ojala, Uppsala universitet, om den historiska bakgrunden till insamlandet av mänskliga samiska kvarlevor.

Gamla kyrknäset vid Tärnaby är en av platserna repatriering har utförts.

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

UNIVERSITETENS ARBETE

Ann-Kristin Blind, Arjeplogs sameförening, berättade om sameföreningens arbete med att få repatriera mänskliga samiska kvarlevor som förvarats vid universiteten i Lund samt Uppsala. Konferensens första dag avslutades med föreläsningar om Lunds universitet samt Uppsala universitets arbete med samiska mänskliga kvarlevor.

ÅTERBEGRAVNINGAR OCH KVARLEVOR

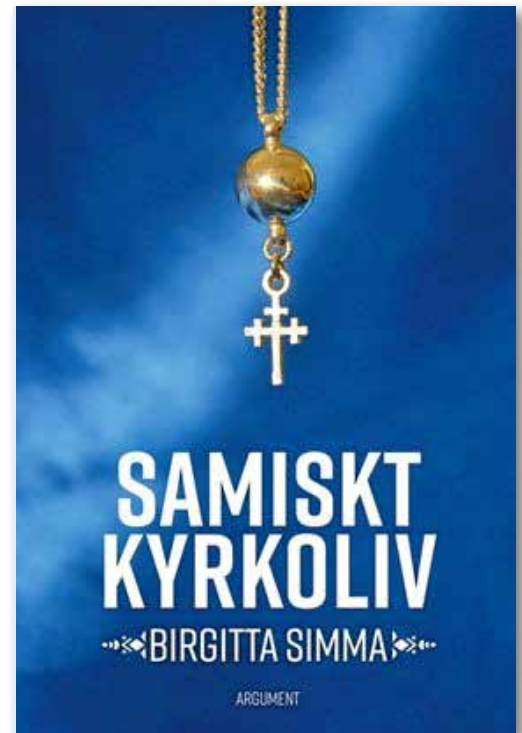
Andra dagen inleddes med tre föreläsare som berättade om återbegravningar som skett i

Sápmi de senaste åren. Innan lunch föreläste två forskare om Rounala samerna vars kvarlevor finns deponerade på Ájtte-muséet. Efter de två forskarna väckte Rose-Mari Huuvaa frågan om hur länge samiska kvarlevor ska vara objekt för forskning.

PANELSAMTAL

Konferensen avslutades med ett panelsamtal med deltagare från Ájtte, Sametinget, ICOM och Svenska kyrkan. Panelen diskuterade vägar framåt i arbetet med repatrieringar och återbördanden.

LISBETH HOTTI

Ny bok om samiskt kyrkoliv

Birgitta Simma skriver i sin nya bok *Samiskt kyrkoliv* att bön, välsignelse och handling ofta går hand i hand i samisk andlighet och att bland många samer finns andligheten med i det vardagliga livet. I boken berättar Birgitta Simma också om Sápmi, de samiska språken, samerna som urfolk och förtryckt folkgrupp och om försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan och samerna.

Birgitta Simma har i samarbete med Luleå stift skrivit en bok om samiskt kyrkoliv. Boken beräknas att finnas i bokhandeln i augusti 2022 och går redan nu att förbeställa på Argument förlag.

I boken *Samiskt kyrkoliv* ger Birgitta Simma läsaren baskunskaper om samisk historia, kultur, andlighet och traditioner. Birgitta Simmas tanke med boken är att församlingar genom att få en större kunskap om samiskt kyrkoliv, ska bli bättre på att möta behoven. Detta så att samer kan bära med sig sin identitet och kultur in i Svenska kyrkan för att sedan kunna bidra med sina kunskaper och erfarenheter på lika villkor.

I den samiska kristna traditionen finns djupa brunnar att ösa ur, skriver Birgitta Simma. Här finns en förståelse för att andligheten måste få ta plats och här finns också välsignelsen som en bärande grund i vardagen. Detta är en erfarenhet som kan berika hela Svenska kyrkan.

LISBETH HOTTI

Grön omställning? Grön kolonialism?

Klimatförändringarna är påtagliga i Sápmi. Det regnar mitt i vintern. När kylan kommer bildas isbark på marken. Markvegetationen förändras. Vattnet i sjöar och älvar blir varmare och brunare. Ädelfisk som fjällröding hotas. Samerna vittnar om att den globala uppvärmningen redan i dag försvårar livsvillkoren för växter, djur och människor.

Samtidigt planeras många av åtgärderna som måste till i klimatomställningen på samisk mark – genom gruvor, vindkraft och skogsbruk. Marken fragmenteras. Viktiga renbetesområden och kalvningsland går förlorade.

Omställningen till ett hållbart samhälle är nödvändig och akut, men den måste vara rättvis. Mänskliga rättigheter – och urfolksrättigheter – måste stå i

förgrunden när Sverige ska ställa om. Samernas urfolksrättigheter får inte kränkas av samhällets åtgärder i omställningen till ett fossilfritt samhälle.

Det skriver Amnesty Sápmi i en ny folder. Intresserad? Du kan du beställa en pdf-kopia via e-post utan kostnad: sapmi@amnesty.se.

KERSTIN ANDERSSON,
AMNESTY SÁPMI

Fakta

Amnesty Sápmi är en ideell förening inom Amnesty International Sverige. Bland föreningens medlemmar finns både samer och icke-samer. Amnesty Sápmi arbetar med information och opinionsbildning kring samiska rättigheter och har valt att fokusera på följande frågor:

- markexploatering av Sápmi
- opinionsbildning mot rasism, hat och hot mot samer
- repatriering och återförande av kvarlevor o heliga föremål till Sápmi
- att inte gömma och glömma Sveriges historia vad gäller den samiska befolkningen.

Fra «sofapraten», fra venstre: Einar Sørliid Bondevik, Tom Kappfjell, Herborg Finnset og diakoniarbeider Bertil Jønsson.

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Biskopen besøker Saemien Åålmege

Nidaros biskop Herborg Finnset innledet visitasen i Saemien Åålmege med å delta på Familiesamlinga på Stjørdal. Både visitas og Familiesamling har blitt utsatt, men omsider kunne menigheten invitere store og små den siste helga i mars.

I alt 50 personer var samlet i løpet av helga til prat, kaffe og gudstjeneste. Fredagen startet med en kort gjennomgang av menighetens aktiviteter siden sist vi kunne ha denne type samling – helt tilbake til november 2019.

SOFAPRAT

Til «sofapraten» hadde vi invitert biskop Herborg og foredragsholder Tom Kappfjell til å fortelle litt om sin bakgrunn. Hvem har vært deres viktige personer? Hvor har de fått med seg sine verdier? I samtalen kom det fram at om det ikke var slektskap så var det nært felles bekjentskap mellom de to. Biskopen har nemlig røtter på Namsskogan, midt i de sørsamiske områdene. Etter praten fikk forsamling en introduksjon til Kappfjells arbeide med samiske helligsteder og offertradisjon som han omtalte som

Både eldre og yngre deltagere fikk se på ulike gjenstander som Unni Fjellheim har laget. En av de yngste deltagerne var Unnis barnebarn Milla Meerhke Bransfjell.

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

en personlig handling med dyp respekt for livet.

– Jeg savner en slik handling i Den norske kirke, sa Kappfjell.

LAHKOE – TILTALE OG ANSVAR

Lørdagen holdt Tom Kappfjell sitt foredrag om *Laahkoe* – samiske slektskapstermer. *Laahkoe* er et godt utbygd system der man enkelt forstår slektskapsforholdet mellom hvarandre. Men i tillegg til å forklare slektskap og relasjoner ligger det også mer i dette.

– Med *laahkoe* ser man med en gang hvilket ansvar eller oppgaver man har. For eksempel er det eldre søskens ansvar å vei-

lede, mens de yngre søsken har mer ansvar for det fysiske arbeidet, forklarte Kappfjell.

VÆTNOE OG SAMTALER

Unni M. Fjellheim bidrog med å fortelle om og vise fram ulike materialer og teknikker i samisk håndverk - *vætnoe*. Hun fortalte med engasjement om ulike tradisjoner knyttet til sine erfaringer som håndverker, og snakket om ulike materialer som gir mange muligheter ut fra de råvarer som man har tilgjengelig. En liten «workshop» var det også rom for. Det var også besøk fra Sannhetskommisjonen der noen deltok i en lukket gruppe for å dele

sine historier med kommisjonen. For øvrig var det rom for sosialt samvær med festmiddag på lørdags kveld og gudstjeneste med kirkekaffe på søndag formiddag.

FLERE MØTESTEDER

Biskopen vil gjennom året delta på flere av menighetens samlinger for å bli godt kjent med menighetens liv og virke. Visitasen avsluttes på neste års Familiesamling da biskopen vil holde sitt visitasforedrag om det hun har sett med utfordringer og oppfordringer til menigheten.

**EINAR SØRLID BONDEVIK,
PREST I SØRSAMISK OMRÅDE**

Aejkie - samiska tankar om tiden

Den stora novemberdansen hade börjat i rengärdet vid Lossen. Det slaktades och skiljdes. Luften var hud och svett.

Kristina Doj från *Mihte* (Mittådalen) var äldst i dansen. Stödd mot staven mindes hon från sin långa vandring i renens spår - *bovtsen giejesne*. Och hon hörde skällans klang ur det förgångna, kanske den som ledarhärken bar. Även handen mindes, när hon smekte benskinnen, gaamesh, från en slaktad ren. Av sådana hade hon sytt många par varma vinterskor.

Ännu i början av 1800-talet angav somliga sin ålder med hänvisning till när en viss vaja eller sarv var född! I en uppteckning heter det: «Skulle man ange, när en viktigare händelse timade, jämförde man tidpunkten med den, då en präktig renko föddes».

ALLTING HAR SIN TID

Livsrytmen i Sápmi har sedan gammalt bestämts av skeendet i naturen. Här har främmande besökare ofta missuppfattat sakernas tillstånd.

När anatomiprofessorn Gustaf von Düben gjorde sina resor i Sápmi 1868 och 1871 hade han uppenbarligen svårt att förstå nomadernas livs- och arbetsrytm. Han skriver: «Tiden är för dem icke till. Sker en sak icke idag, så sker den väl i morgon, om icke då, så framdeles, det är deras filosofi».

Professorn hade träffat rättare i sin diagnos genom att citera Predikaren i Gamla Testamentet: «Allting har sin tid och varje företag under himmelen har sin stund». För nomaden har väntan och avvaktan sin tid. Utan det förhållnings-sättet riskerade man både renhjorden och livet!

DE ÅTTA ÅRSTIDERNA

I äldre tid spelade björnen en viktig roll vid indelningen av året. Vintern tog sin början den 14 oktober, då *biss-aajja* (heligfarfar) går i idet, medan sommaren inleddes när den lurvige

stiger upp på Tiburtius-dagen den 14 april.

Som vinterns mittpunkt räknades den 25 januari eller Kyn-delsmässodagen den 2 februari. Sommarens mittpunkt förlades i äldre tradition till den 14 juli. Mygg-tiden kulminerade vid Jakobsmess, den 25 i samma månad.

Som «de åtta årstidernas folk» indelades året enligt följande: vinter (*daelvie*), vårvinter (*gijre-daelvie*), vår (*gijre*), vårsommar (*gijregiesie*), sommar (*giesie*), höstsommar (*tjaktjegiesie*), höst (*tjaktje*) och höstvintr (*tjaktje-daelvie*).

TRETTON MÅNADER!

Solen var en viktig tidmätare om dagen och stjärnorna om natten. «Den omgivande horisonten är deras solvisare och fjälltopparna siffror därpå» heter det i en redogörelse från mitten av 1800-talet.

Sarve, älgens stjärnbild, sägs ha varit «samens nattklocka». Den omfattar stjärnor i Cassiopeia, Perseus och Kusken. Bland

Vapsten-samerna var älgan den centrala stjärnbilden. «På den såg renherden ute på fjället och i skogen hur natten skred och hur fort han hade att vänta den som skulle komma för att av-lösa honom».

Till sen tid har man räknat med tretton mån-månader om vardera fyra veckor. Så var också *rimen* (runstaven) indelad. Den var föregångare till almanackan och tillverkades i trä eller horn. Runstaven var ett viktigt hjälpmedel för att inte glömma kyrkbesök och marknader.

Hos den nordsamiska poeten Nils-Aslak Valkeapää (1943-2001) påminns vi om det gamla syn-och räknesättet:

«Våra mormödrar
följde tidens tecken
lärde oss
hur många månader på ett år
gästerna hade en månad mindre
de talar inte naturens språk»

Begrepp som timmar, minuter och sekunder är förstås sena tiders lån. Ur-sprunglig är däremot

dygnets indelning efter renens betes- och vilotider. I det sydliga Sápmi betecknar *aeredsllovve* renens vilotid om morgonen medan *iehkeds-lovve* avser kvällsvilan.

FRÅN SLÄKTE TILL SLÄKTE

I Valkeapääs storartade verk *Baeivi, áhcázan* (Solen, min far) 1988 löper tråden från mytisk tid till nuet. Som sina fäder och mödrar följer han renen och nya släktled skall vandra hans stigar:

«I dessa kalla trakter flyttar vi,
dag efter dag
år efter år, än så länge
bland dessa karga vidders färdas
vi
från släkte till släkte
och med tiden blir vi en del av
denna jord
där våra rötter breder ut sig
på så sätt går vår ungdomstid,
våra krafter, livets tid
på dessa vidders natt-och
dagsidor...»

BO LUNDMARK

Gie jih gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Erik-Oscar Oscarsson, mobil
070 253 5978 e-post erikoscar1954@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti
Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 94 91
e-post lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, stiftsdiakon & samordnare för flerspråkigt
arbete, Härnösands stift, box 94, 871 22 Härnösand
tel 0611-254 52, mobil 076-397 59 35
e-post akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd

Generalsekretær: Kristina Labba,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 478 92 801,
e-post kl286@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åålmegeaerie SÅR/ Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
e-post samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jåma, epost p_jaama@hotmail.com
Medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,
Laila Anita Otervik og prest Einar Sørliid Bondevik
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje åejvie / daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,
Heggvollveien 6, 7882 Nordli
e-post mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Sørliid Bondevik,
Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie
Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil 412 88 227, e-post mb789@kirken.no

Konfirmasjon 2022/2023

Saemien Åålmege (samisk menighet i sørsamisk område)
inviterer ungdom til konfirmant-undervisning i
undervisningsåret 2022/2023. Undervisningen vil legge vekt
på samisk identitet, språk, kultur og samisk kristendomsforståelse.

Man kan gjerne være konfirmant både
i hjemmemenigheten og i Saemien Åålmege.

Konfirmasjons-undervisning foregår
med 3 samlinger og nettundervisning.

Ta kontakt for mer informasjon og påmelding:
Meerke Krihke Leine Bientie, trosopplærer Saemien Åålmege,
tlf. 41288227 eller e-post: mb789@kirken.no.
Saemien Åålmege ønsker deg hjertelig velkommen!

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkoblåd

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år
och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd,
Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
E-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Sørliid Bondevik, adress samma som ovan

Ansvarig utgivare, Sverige:

Erik Gyll, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala.
E-post: erik.gyll@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti,
Kajsa Åslin, Akar Holmgren och Bertil Jönsson

Prenumeration under 2022:

190 SEK

Avgiften betalas när faktura kommer

Adressändring och prenumeration

dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro:

Verbum AB

Tryck:

Pressgrannar AB, Linköping, 2021

NÖÖRJEN GÆRHKOE Sveerjen gærhkoë

TEXTER OCH BILDER

till nummer 3 2022 av Daerpies Dierie
skickas senast 19 augusti 2022
till dd@samiskmenighet.no

Fler samiska texter finns på
www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.samiskmenighet.no

FOTO: DD/EINAR SØRLID BONDEVIK

Hjälp kyrkan att bli bättre!

Vid den här tiden på året brukar jag ofta tänka på en historia om när Jesus farit upp till himlen efter att ha gett lärjungarna i uppdrag att bygga hans kyrka. Väl i himlen ska en ängel ha förebrått Jesus för att han lämnat ett så stort uppdrag i lärjungarnas händer. Skulle denna brokiga skara verkligen klara av det? Ängeln undrar om det inte fanns någon reservplan ifall lärjungarna misslyckades. Jesus ska ha svarat att han inte hade någon plan B. Jesus litade på att hans lärjungar skulle klara uppgiften.

Nu sitter vi här närmare två tusen år senare och den kyrka som Jesus lade grunden till har genom århundradena fortsatt förvalta hans evangelium så gott hon kunnat. Med handen på hjärtat måste vi erkänna att det under kyrkohistoriens gång funnits många plumpar i protokollet med inskränkthet, förtyck och överdriven kontroll över människors liv. Som tur är har det ju även varit en hel del glimrande stunder också, när kyrkan verkligen har lyssnat in Andens ledning och visat på Guds kärlek med nåd, upprättelse och evigt liv. I det här forumet som Daerpies Dierie utgör kan jag tänka mig att det finns många som kan räkna upp otaliga oförrätter där

kyrkans medarbetare behandlat den samiska befolkningen med dess tro, kultur och rättigheter väldigt illa. I våra dagar uppmärksammas den här mörkare delen av kyrkans historia med bland annat vitböckerna och högtidsgudstjänsten som firades i Uppsala i november förra året, där Svenska kyrkan bad om ursäkt för sina övergrepp mot den samiska befolkningen. Det här är en process, med ett "momentum" som vi måste ta vara på.

Osökt kommer jag att tänka på en av mina favoritfilmer, Martin Scorseses "The Mission". Den utspelar sig på 1750-talet någonstans i Sydamerika. Trots att handlingen både tidsmässigt och kulturellt skiljer sig mycket ifrån den kontext vi lever i så finns det fortfarande mycket som är skrämmande likt. I filmen har ursprungsbefolkningen Guaram hamnat mitt i maktspelet mellan två av dåtidens supermakter Spanien och Portugal. Guaramfolket har dock nåtts av jesuitmissionärer som byggt upp en kristen kommunitet i regnskogen. Guaram och Jesuiterna har tillsammans lyckats skapa något oerhört fint där både evangeliet och befolkningens egen kultur har hittat en gemensam väg. I stridigheterna som uppstår när kolonistörerna kommer, rådet det ingen tvekan om vilken sida

missionärerna tar. Självklart vill de beskydda Guaram.

I vår kontext kan supermakterna kanske liknas vid staten och kapitalet som ställs mot samiska intressen. Här tänker jag mig att vi som kyrka måste våga ta ställning på liknande sätt som jesuitmissionärerna gjorde i "The Mission". Dessa gjorde sig oerhört obekväma bland dåtidens maktavare och inte minst i Vatikanens korridorer, men att stå upp för det som är rätt och riktigt kostar som bekant ofta på. För att visa att vi som modern kyrka menar allvar i vårt stöd av samernas rättigheter måste vi våga ta ställning, så vitböckerna och försoningsgudstjänsterna måste få ta konkreta former i församlingens liv. Vi kommer självklart inte att kunna undvika att det blir plumpar i det framtida kyrkohistoriska protokollet, men vi måste ändå våga försöka. Same eller ej, ta gärna kontakt med din hemförsamling och fråga vad som händer där på den samiska fronten, men ställ dig samtidigt frågan om det kanske finns något som du kan bidra med? Hjälp din kyrka på hemmaplan att bli ännu bättre – för kyrkan bygger fortfarande på Jesu lärjungar och så vitt jag vet, litar vår Herre fortfarande på oss.

PHÄR KARPAS, FÖRSAMLINGS-
HERDE I ÅRE FÖRSAMLING

Bijpeletekste

Viehkietæjja, Aejlies Voejkene

Jis mannem iehtsede, darjode guktie manne stilleme. Manne galkem Aehtjiem gihtjedh, jih dellie jeatjah viehkietæjjam dijese vadta, gie dijen luvnie ihkuve aajkan lea: saetniesvoeten voejkene. Ij veartene maehsieh altemse dåastoehdih juktie veartene ij altemse vovejnieh jih damth. Dijjeh gujht altemse damtede juktie dijen luvnie lea jih dijine edtja årrodh. Im dijjem oktegh laehpieh, manne dijen gåajkoe baaatam. Boelhetjem jih dan mænngan ij veartene mannem vielie vovejnieh, mohte dijjeih mannem vovejnedede juktie jealam, jih dijjeih edtjede jielehd. Dellie edtjede guarkedh manne mov Aehtjiem luvnie jih dijjeih mov luvnie jih manne dijen luvnie. Dïhte gie dorje guktie manne stilleme, mannem eahtsa. Jih dïhte gie mannem eahtsa, dam mov Aehtjie eahtsa, jih manne dam eahtsam jih disse galkem jïjtjeme dåajredh.»

- Jähha/Joh 14,15-21
- Jeatjah bijpeleteksth maah tah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jih «Åssjalommesh» juakaldahkesne jih eah sinsitnde jearohks.

Sijhth maam ástedh?

GUVVIE: JENNY-KRÍHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Šoop Šoop

Datne lyjkhk saemien vætna? Mejtie datne lih Tråantesne njoktjen 11. jih 12. Biejjen? Dillie Šoop Šoop öörnesovvi.

Bearjadahken 11. biejjen saemiedigkieraerie Maja Kríhke Jáma Šoop Šoop ríhpesti. Šoop Šoop lea saemien hammoen biejjeh, gusnie saemien hammoedæjjah maehtieh tjáanghkanidh. Almetjh maehtieh deaveridie gíehtjedidh jih maam akt ástedh. Bearjadahken almetjh áahpenieh jih laavvadahken gaajhkh almetjh áadtjoeh vuartasjidh.

– Daesnie maehtieh vuesiehtimmide vuartasjidh jih daenbien almetjh aaj áadtjoeh bátedh jih ástedh maam, Jáma jeahta.

LUSTE GELLIEVOETEM VUEJNEDH

– Manne tuhtjem gaaje luste daesnie árrodh jih gellievoetem vuejnedh, Jáma jeahta. Daesnie maehtieh dallahmasten ovessie gaavnedh. Silpe, gíeteværjah, tráajjah, káarhth, káahph jih jievehg. Haamoedæjjah gaajhkide lehkeste báetieh, Nöörjeste jih Sveerjeste. Saemiedigkieraerien líhtsege jeahta gegkeste Šoop Šoop báetije biejjide jáarhka.

– Manne leam almetjigujmie soptsestamme jih dah jiehtieh daate joekoen buerie. Áesiestæjjah jiehtieh hijven mubpide ráakedh jih digkiedidh jih daejredh guktie dah berkíeh, Jáma jeahta.

GELLIE ALMETJH

Laavvadahken gellie almetjh leah báateme jih learohke Lise Murberg lea akte daejstie.

Maja Kríhke Jáma.

– Joekoen tryjjes Šoop Šoopesne árrodh, jih luste dan soe jeenj almetjh vuejnedh, díhte jeahta. Murberg tuhtjie hijven saemien sjeltie lea Tråantesne sjídteme.

– Ibie maehtieh saemien designem Tråantesne ástedh, Lise Murberg jeahta.

Díhte gæjhteles sjaltan vuelkedh.

TRYJES REAKEDSBIEJJIE

Jih ij leah siejhme biejjie disse, juktie laavvadahken Lisen reakedsbiejjie. Tuhtjie joekoen luste daesnie reakedsbiejjiem heevehtidh.

– Manne vaajtelim beetnegh vadtesinie mov reakedsbeajjan áadtjodh, juktie síjhtem maam akt Šoop Šoopesne ástedh, Lise jeahta.

OOP OOPEN BAALKA

Šoop Šoopesne aaj lij veaskoekusvsje. Pia Jannok lij lohkehtæjja. Gellie almetjh dáeriedin. Evtebe jaepien ij lij Šoop Šoop. Dannasinie göökte saemien hammoedæjjah baalkam Saemiedigkeste áadtjoejigan. Evtebe jaepien vitnije lij Erica Huuva jih daan jaepien vitnije lea Davvi Siida. Dah guaktah 50.000 krávnah áadtjoejægan.

JENNY-KRÍHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

– Daan biejjen mov reakedsbiejjie, Lise Murberg jeahta.

GUVVIE: JENNY-KRÍHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Sammendrag

Šoop Šoop

11.-12. mars 2022 ble Šoop Šoop – Sami design days, arrangert i Trondheim. Šoop Šoop er en arena for samisk design og er en møteplass for både designere, håndverkere, produsenter og innkjøpere. Šoop Šoop ble åpnet av sametingsråd Maja Kristine Jáma fredag 11. Mars.

– Her kan du se på utstillinger og møte ulike bedrifter, og i dag kan også folk komme og kjøpe noe om de vil, sier Maja Kristine Jáma. På lørdag var det mange folk på Šoop Šoop. En av dem var student Lise Murberg.

– Det er veldig trivelig å være på Šoop Šoop, og å se så mange folk, sier Lise Murberg. I år ble også Šoop Šoop-prisen utdelt. Fjorårets vinner var Erica Huuva, og årets vinner var Davvi Siida.